

והולך; ואילו בחלקו השני מושלת מידת החסד, ולכן בחלק זה החושך מתמעט והולך והאור מתחיל להפציע.

הרגע שנמצא בדיוק בין שני חלקים אלו – חצות הלילה – אינו מוגבל לאחת משתי המידות, אלא הוא נעלה משתיהן, ולכן יש בכוחו לאחד את שתיהן. ולכן התרחשה מכת בכורות בדיוק באותו רגע, משום שרק ברגע נעלה זה יכולה היתה להתגלות האהבה הגדולה שבין הקב"ה לבני ישראל, שהבדילה בינם ובין המצרים.

וזוהי גם הסיבה לכך שמשה הודיע לפרעה את הזמן המדוייק שבו תתרחש המכה:

לולי הזכרת זמן המכה – לא היו פרעה וחרטומיו מאמינים שמכה שכזו, שכל מטרתה היא איבוד והשמדה, תוכל להכות במצרים, ובה בעת לפסוח על בני ישראל; ולכן הודיע משה לפרעה שהמכה תתחיל בחצות הלילה, ובכך הסביר לפרעה את אופייה של המכה – מכה שמקורה בדרגת האלוקות הנעלית המושלת ברגע זה בלבד, והמאפשרת את ההבחנה בין המצרים ובין בני ישראל.

(לקוטי שיחות ח"ג ע' 864 ואילך)

יג

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר ה' פְּחַצַּת הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ
מִצְרָיִם. וּמַת כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם (יא, ד-ה)

"כחצות הלילה – כהחלק הלילה... זהו פשוטו ליישבו על אופניו... ורבותינו דרשו: כמו 'כבחצות הלילה'. ואמרו שאמר משה 'כחצות' – דמשמע סמוך לו, או לפניו או לאחוריו – ולא אמר 'בחצות', שמא יטעו אצטגניני פרעה ויאמרו: משה בדאי הוא. אבל הקב"ה יודע עתיו ורגעיו, אמר 'בחצות'" (רש"י)

מדברי רש"י נמצא, שלכל הדעות הקב"ה אמר למשה שמכת בכורות תהיה בחצות הלילה בדיוק; אלא שלפי הפירוש הראשון זוהי גם

משמעותם של דברי משה לפרעה, ואילו לפי הפירוש השני – שינה משה בדבריו מחשש לטעותם של האצטגנינים.

ויש לשאול: מדוע אין רש"י מפרש את הכתוב כמשמעותו הפשוטה – שמכת בכורות אכן לא תהיה בחצות הלילה בדיוק, אלא "כחצות" – "סמוך לו, או לפניו או לאחוריו"⁵¹?

ויש לבאר, שההכרח לפירוש רש"י הוא מתוך קושי בפשט הכתובים: לשם מה הודיע הקב"ה לפרעה את שעת התחלת מכת בכורות – דבר שלא מצינו בשאר המכות⁵²?

יתרה מזו: הרי הקב"ה כלל לא הודיע באיזה יום תבוא המכה⁵³, אלא קבע את השעה בלבד; וכי איזה ערך יש לקביעת השעה המדוייקת כשהתאריך כלל אינו ידוע?

ולכן פירש רש"י, שקביעת הזמן המדוייק להתחלת המכה נועדה כדי להדגיש את ייחודה של מכה זו – מכה שאותה יביא הקב"ה בעצמו ("אני יוצא בתוך מצרים"), שהוא היחיד ש"יודע עתיו ורגעיו", ולכן ביכולתו לזהות את הרגע המדוייק של חצות הלילה.

51. במפרשים מצינו שני הסברים אפשריים לכך:

יש שכתבו (רא"ם ועוד), שאין מקום לפרש ש"כחצות" פירושו "סמוך לחצות", שכן משמעות הדבר תהיה שהזמן המדוייק אינו ידוע, והרי לגבי הקב"ה אין מקום לספק. אבל כבר הקשה על כך הלבוש: הרי ייתכן שהזמן אכן ידוע במדוייק, ולמרות זאת השתמש הקב"ה בלשון "כחצות", מאחר שזמן זה אינו בדיוק בחצות הלילה אלא סמוך לו.

אחרים כתבו (בחיי ועוד), שההכרח לכך הוא מהכתוב לקמן (יב, כט) "ויהי בחצי הלילה וה' הכה כל בכור", כלומר שמכת בכורות היתה בדיוק בחצי הלילה, ולא סמוך לחצות. אבל אם זהו ההכרח לפירושו של רש"י - היה לו להביא כתוב זה כהוכחה לדבריו (שהרי אין דרכו של רש"י להסתמך על פסוק מאוחר יותר מבלי להזכיר זאת).

52. במכות דבר וארבה הודיע הקב"ה את היום שבו תתחיל המכה - "מחר" (וארא ט, ה; פרשתנו י, ד), אבל לא את השעה. המכה היחידה שבה פירט הקב"ה את השעה היא מכת ברד (וארא ט, יח ובפרש"י), ויש שכתבו שסיבת הדבר היתה כדי ש"הירא את דבר ה'" ידע מתי עליו להכניס את עבדיו ואת מקנהו לביתו, ובכך להציל אותם מן המכה (ראה אור החיים וארא ט, ה. וראה לעיל פרשת וארא ביאור ל).

53. כדברי הרמב"ן: "ולא פירש עתה איזה לילה תהיה המכה הזאת".

ולכן אין מקום לפרש ש"כחצות הלילה" פירושו "בערך בחצות הלילה", שכן אין טעם לקביעת זמן התחלת המכה אם אין זה זמן מדוייק, המדגיש את השתתפותו של הקב"ה עצמו כביכול במכה זו.

(לקוטי שיחות חכ"א ע' 55 ואילך)

יד

הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם (יב, ב)

"הראה לו באצבע את הלבנה ברקיע, ואמר לו: כזה ראה וקדש" (רש"י)

הקשה ה"תוספות יום-טוב"⁵⁴: הרי מצינו⁵⁵ שבית הדין היו מחשבים את מולד הלבנה על-פי החשבון, והיו סומכים על חשבון זה (עד כדי כך, שאם "ידעו בחשבון שאינו נראה, ובאו עדים והעידו שנראה... אין סומכין על דבריהם"⁵⁶); ומאחר שבית הדין יודעים על-פי החשבון מתי הוא מולד הלבנה – מדוע יש צורך גם בעדים?

ויש לבאר על-פי פנימיות העניינים:

התחדשותה וצמיחתה של הלבנה מדי חודש – משל היא להתחדשותם וצמיחתם של בני ישראל (שנמשלו ללבנה⁵⁷) על-ידי התורה והמצוות.

צמיחה רוחנית זו באה בשתי דרכים: (א) על-ידי עבודת ה' באמצעות כוחותיו הפנימיים של האדם, בשכלו ובמידותיו, עד כדי צמיחה והתעלות; (ב) על-ידי עבודת ה' הנובעת מעצם נשמתו של האדם ומכוחותיה ה"מקיפים", שמעבר להשגתו ולתפיסתו – עבודה המתבטאת בהתבטלות מוחלטת בפני הקב"ה ורצונו.

54. ראש השנה פ"ב מ"ו (קרוב לסופו).

55. רמב"ם הלכות קידוש החודש פ"א ה"ו ואילך.

56. לשון המפרש לרמב"ם שם.

57. ראה בראשית רבה פ"ו. ג. סוכה כט. א. ועוד.